

Několik poznámek k problému interpretačních metod.

F. Pospíšil.

1. Problém interpretace můžeme zařaditi mezi základní problémy právní, ba právní věda sama bývá nazývána interpretací (Merkl)¹⁾ „Interpretace jest jednou z otázek, které časem jsou opomíjeny, když zájem odborníků jest upoután problémy speciálními, ale které se nemohou pro právní vědu nikdy státi neaktuálními“²⁾. Přes to nenalezneme v literatuře shody ani o pojmu, tím méně pak o metodách interpretace. Rozlišuje se podle nejrůznějších hledisek interpretace gramatická, logická, právnická, historická, teleologická, aniž by byly vymezeny hranice a poměr jednotlivých metod. Bude tedy nutno pro tuto práci výslovně definovati pojem interpretace, z něhož bude vycházeti. Obecně možno říci jen, že podstata interpretační činnosti jest v poznávání obsahu normy.

Normativní škola právní nezabývala se dosud problémem interpretace v celé jeho šíři a nevypracovala metody interpretační, jež by odpovídala noetické fundaci poznání práva touto školou tradované. S dosavadními teoriemi interpretačními se vyrovnala potud, že zaujala stanovisko k jejich snahám o nalezení metody, kterou by bylo lze vyvoditi z pramene práva jednoznačné, výlučně správné rozhodnutí pro každý případ aplikace. Toto stanovisko normativní školy jest vesměs odmítavé. Přehled toho, co normativní škola na tomto úseku právní teorie vykonala, podává Kelsen v kapitole „O interpretaci“ svého nejnovějšího spisu „Ryzí nauka právní“, kde se ponejprv soustavně zabývá problémem interpretace. Nepřináší však nic jiného, než co normativní škola již dříve tradovala. Nepodává tam ostatně analysu pojmu interpretace a jejího postavení v procesu poznání práva, nýbrž vychází z úlohy, kterou hraje interpretace při aplikaci práva. Proto pohlíží na interpretaci jen jako na zjišťování smyslu normy, která má býti provedena (aplikována)³⁾, a definuje ji jako duševní proces, který provádí pravo tvorbu v jejím postupu od vyšší k nižší normativní vrstvě⁴⁾. Interpretaci si však můžeme před-

¹⁾ Merkl, Zum Interpretationsproblem. Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. Recht (Grünhut), 42, str. 540.

²⁾ l. c.

³⁾ l. c. str. 41.

⁴⁾ l. c. str. 39.

staviti i bez této akcesorické povahy: můžeme zajisté zjišťovati smysl normy, na jejíž aplikaci nepomýšlíme. Definici použitou v citované práci Kelsenem musíme tudíž považovati za konstrukci, sloužící jen účelu, k němuž autor směřoval: dokázati (proti názoru t. zv. pojmové jurisprudence), že při aplikaci jest činnost intelektu omezena na to, aby zjištěním smyslu použité normy stanovila rámeček, v němž vytvořiti novou normu vyhrazeno jest činnosti volní. Ale i v tomto směru se Kelsen omezuje na konstatování, že neexistuje žádná „positivněprávní“ metoda, která by dospěla k jednoznačnému, jedině správnému výsledku interpretace (ať už výběrem jednoho z více možných mluvnických výrazů, či rozřešením konfliktu mezi vůlí a jejím výrazem, nebo odůvodněním platnosti jedné z více norem si odporujících) a že jest proto otázka, která z více možností daných v rámci normy je správná, problémem právní politiky, nikoliv právní teorie. Tvrzení, že neexistuje žádná taková metoda, předpokládá však, že buďto byly prozkoumány všechny existující interpretační metody (platnost takového odůvodnění jest ovšem omezena časově možností konstrukce dalších metod), nebo že analysou pojmu interpretace byla zjištěna věda, již náleží stanoviti její metody a že pravidla této vědy nedávají možnost jednoznačného výsledku. Jinak řečeno, jest nutno předem vyřešiti problém metody interpretace, což však Kelsen neučinil.

2. Základem pro řešení otázky zůstává práce Merkl o v a „Zum Interpretationsproblem“ v Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart 42 (Grünhutsz.). Merkl zařazuje tu problém interpretace mezi problémy právní filosofie, již rozumí nauku o poznávání práva (Rechtserkenntnislehre), nepovažuje jej však za problém právní vědy, kterou rozumí výklad pozitivního práva. Ač usoudil, že při interpretaci jde o otázku, co jest (Istfrage), ježto zákon se jeví v podobě myšlení a řeči⁵⁾, a v důsledku toho určil za jedinou nutnou metodu logicko-gramatickou, domnívá se, že logika a gramatika nejsou elementy právu cizí⁶⁾ a že zákony výkladu jsou normami nauky o poznávání práva⁷⁾, jelikož bez myšlení a řeči nebylo by lze právo poznati. Určením kompetence nauky o poznávání práva ke konstrukci zákonů interpretace vyčerpál Merkl téma své práce; konstrukci systému norem výkladných se neobíral. Jiné metody nežli logicko-gramatickou připouští jako subsidiární pro případ, že nelze metodou logicko-gramatickou v praxi dojíti k jednoznačnému výsledku; výsledky jejich však pokládá za metajuristické. Domnívám se, že se Merklovi podařilo dovoditi, že metoda gramaticko-logická jest hlavní (a jedinou juristicky přípustnou) metodou interpretace práva; k subsidiárním meto-

⁵⁾ l. c. str. 551.

⁶⁾ l. c. str. 552.

⁷⁾ l. c. str. 555.

dám interpretačním se vrátíme níže. Jeho konklusi, že zákony výkladu jsou normami nauky o poznávání práva, jest však třeba omeziti (viz níže sub 3). Zdá se, jako by argumentace Merklova měla býti apologií proti vtírající se myšlence, že právní teorii, jež jest vědou normativní, nenáleží řešiti otázky o tom, co jest, a tedy ani stanoviti metody interpretace.

3. Aby bylo možno posouditi, pokud může nauka o poznávání práva (právní noetika) řešiti problém interpretace a jejích metod, bude nutno určití postavení, jež má interpretace v procesu poznání práva vůbec. Při tom musíme míti na paměti, že za interpretaci pokládáme činnost, která při poznávání práva (byť i bylo spojeno s jeho aplikací) obstarává poznání obsahu. Rozlišujeme totiž poznání formy a poznání obsahu myšlenkového předmětu⁸⁾. Základní postoj k celému problému jest dán tím, že právní norma jest nám úsudkem normotvorného subjektu, který není totožným se subjektem normu poznávajícím⁹⁾. V důsledku toho musí býti úloha subjektu poznávajícího omezena na apercepci cizího myšlenkového výtvoru (jest subjektem „poznávajícím“, ne „tvůřícím“). Poznání cizího myšlenkového výtvoru jest možno toliko smysly, t. j. prostřednictvím světa jevů. Zdá se býti na první pohled nelogické, že úsudky normativní, které nemají se světem existentním nic společného, se mají vyvozovati z jevů, t. j. ze skutečností světa vnějšího. To vedlo i k pochybnostem, zda interpretace nepoznává právo jako to, co jest. Vpravdě ovšem nelze právo (normu) poznati jako existující jev — myšlenkovému předmětu normativního úsudku neodpovídá žádný reálný předmět. Cizí úsudky normativní jsou nám jen skrze svět existentní s dělovány (derivativní poznání¹⁰⁾). Obsah normy bude tudíž sdělen subjektu poznávajícímu prameny poznání (nezaměňovati s prameny platnosti), jež budou vnějšími jevy (značky, slova). Bude tedy v procesu poznání práva obsažena činnost, pracující principem kausalit. Ale nejen obsah, i forma právního poznatku záleží na pramenech. Subjekt poznávající nemůže sám volitivní činností určití, zda ten který obsah právního pramene jest považovati za normativně platný, nechce-li se státi zároveň subjektem normotvorným. Forma poznatku není ovšem v prameni poznání obsažena (naivní realismus), jest jim jen určena, neboť pojmy, pomocí jichž chápeme formu poznatku, jsou apriorní. V procesu poznání práva bude tedy další činnost, záležející v poznání formální otázky myšlenkového objektu, jež

⁸⁾ Viz Engliš, Teleologie, str. 15 a 157.

⁹⁾ Nezaměňovati s heteronomií, t. j. rozdílností subjektu normotvorného a povinnostního. Tato jest východiskem řešení problému u Sedláčka (Problém interpretace normy, Englišův sborník, str. 413).

¹⁰⁾ Husserl, Ideen zu einer reinen Phänomenologie u. phänomenologischen Philosophie. § 1.

právě určí, zda tento objekt jest normou. Proces poznání se tak dělí na dvě metodologicky různé složky. Tuto druhou činnost nemůžeme nazvat interpretací, jelikož se nezabývá obsahem poznatku. Dříve uvedená činnost, jež poznává obsah poznatku a již proto jediné můžeme nazvat interpretací, jest řízena principem kauzality, takže jest činností „metanormativní“. Můžeme ji nazvat poznáváním obsahu právního pramene. Přidržíce se nauky normativní školy o rozlišování normativního a nenormativního (neprávnického) obsahu právních pravidel, definujeme ji jako poznávání normativního obsahu právního pramene. Jelikož obsah právního pramene jest dán slovy, bude spadatí jeho poznání v obor věd filologických. Tudiž nejen právní věda (ve smyslu užitém v citované práci Merkle) , ale ani právní filosofie (noetika) nemůže stanovití pravidla či zákony výkladu. Právní vědu nebudeme pak moci nazvat „výkladem“, nýbrž poznáváním práva, ježto jejím úkolem nebude zjišťovati, jaký obsah normy byl empiricky zachycen, nýbrž podle formálních kriterií daných noetikou určovatí, zda určitý myšlenkový obsah (již zjištěný) platí jako právo.

Byť však nebylo věci právní noetiky stanovití interpretační pravidla, náleží jí rozhodné slovo v otázce o přípustnosti té které interpretační metody. Neboť již z definice noetiky (jako vědy, jež zkoumá hranice našeho poznání, resp. vymezuje jeho platnost) plyne, že musí býti její kompetenci ponecháno řešení otázky, jaký význam má interpretace, resp. její metoda pro platnost poznatků (norem) právních. Platnost norem právních odvozujeme z toho, že pocházejí od určitého subjektu normotvorného, státu. Jsou to tedy normy vytvořené určitou metodou. „Právo platí pouze jako pozitivní, t. j. stanovené právo. V důsledku toho pak není základní norma právního řádu ničím jiným, než základním pravidlem, podle něhož se vytvářejí normy právního řádu, stanovením základní skutkové podstaty pravotvorby.“ (Kelsen ¹¹.) Základní normou jest k tvorbě právních norem delegován stát, jest tedy součástí oné základní skutkové podstaty pravotvorby. Kdyby právní řád neobsahoval již žádných kreačních (procesních) pravidel pro tvorbu norem, bylo by lze usouditi, že norma, vytvořená jakýmkoliv procesem, jenž by opravňoval k logickému úsudku, že jí lze přičítati státu, má platnost normy právní. Chceme-li učiniti konkrétní právní normu objektem poznávání, musíme tedy předně zkoumati, zda její vznik (tvorba) vyhovuje kreačním pravidlům, abychom mohli dojiti k poznání, že jde o normu právní. Vznik může se projevití jen v empirii, na vznik normy dá se toliko souditi ze vzniku právního pramene, který poznání prostředkuje. Můžeme říci, že právo není objektem poznání v tom smyslu, že by je bylo lze jako hmotné jevy smysly zjistiti, nýbrž smysly zjistíme jen určité

¹¹) Ryzí nauka právní, str. 33.

skutečnosti, z nichž pak právo poznáme. Tyto skutečnosti nemůžeme však pokládati za „pravotvorné“, jak to činí Bergbohm¹²⁾, ježto nejsou ani příčinou práva — jelikož právo není reálným jevem — ani důvodem práva — právní norma pojmově nemusí být ve světě vnějším zachycena — nýbrž jen prostředkem poznání. Ostatně není toto derivativní poznávání typickým pro právo, nýbrž je společné všem nehmotným objektům poznání. Způsob vzniku právního pramene má takto význam pro úsudek o platnosti normy: pouze empirie, určitým způsobem vzniklá, jest schopna prostředkovatí poznání práva. Jest proto nutno, chceme-li zjistiti, co má platiti jako právo, vyčerpati myšlenkový obsah prostředkovaný touto empirií analytickými úsudky a nelze logickou syntesí přidávat k němu obsah nový. Takto určuje ovšem noetika volbu metody interpretační.

4. Požadavku „analytické“ metody vyhovuje jedině metoda gramaticko-logická. Výsledky jiných metod interpretačních nežli gramaticko-logické, jež možno, jak řečeno výše, připustiti pro případ, že nelze metodou gramaticko-logickou dojíti k jednoznačnému výsledku, jsou metajuristické. Tradiční směry nauky interpretační pokládaly sice rovněž metodu gramaticko-logickou za základní a teprve obsah jí zjištěný byl jim podkladem pro jiné metody interpretační, jež však teprve byly nazývány interpretací „juristickou“. Chtěli-li bychom převésti názory tradiční nauky do linie naší konstrukce, mohli bychom říci, že se domnívala, že k té složce poznání práva, jež se zabývá daným obsahem (pracujíc metodou gramaticko-logickou), přistupuje další, která zachycuje určité elementy daného obsahu, které již nejsou zachytitelné zmíněnou metodou, nýbrž které lze zjistiti jen jakousi metodou ryze právníkou, čímž teprve se dospívá k plnému poznání obsahu právní normy. Obsah zjištěný metodou gramaticko-logickou se metodami subsidiárními doplňoval, opravoval, nebo alespoň se pomocí jich jeden z více možných výsledků interpretace prohlášoval za jedině správný. Poněvadž však za možný obsah normy pokládáme jedině to, co jest obsaženo v pramenech poznání ve smyslu výše rozvedeném, nemůžeme uznati žádných obsahových prvků metodou gramaticko-logickou nezachytitelných, a žádné metody interpretační, která by obsah touto metodou zjištěný opravovala neb doplňovala; ke kterému z více možných výkladů se praxe přikloní, jest s hlediska noetiky lhostejno. Rovněž doplnění obsahu volným uvážením není problémem interpretačním, neboť činnosti interpretujícího jest tu postavena mez tím, že v obsahu pramene nachází mezeru, kterou analytickým úsudkem vyplniti nelze.

Tradiční označení „metoda gramaticko-logická“ nelze bráti ovšem doslovně. Interpretací gramatickou myslí se výklad slov, interpretací logickou výklad pomocí logických úsudků ze souvis-

¹²⁾ Kallab, Úvod ve studium metod práv., II, str. 11.

losti textu¹³⁾. Gramatika sama však neurčuje význam (obsah) slov, nýbrž jejich formy, tvary (flexi) a vztahy. Význam slov stanoví filologie; jí náleží první úloha při poznávání myšlenkového obsahu textu. Teprve je-li jí určen význam slov, lze určití význam spojení slovných pomocí gramatických vztahů slov. Měli bychom tedy mluvití spíše o metodě gramaticko-filologické nežli gramaticko-logické. Filologie obírá se obsahem, gramatika formou slov. Logice pak náleží úkol m y š l e n k o v ý materiál, zjištěný gramaticko-filologicky, formálně uspořádati. Nelze mluvití o výkladu logickém v protivě výkladu gramatického, jako by se někdy obsah normy zjistil pomocí pravidel logiky, jindy filologie nebo gramatiky. Též nelze výklad logický považovati za jaksi nadřazený výkladu gramaticko-filologickému, jako by v nésnadnějších případech interpretačních byl jím výklad gramaticko-filologický doplňován. Každá z jmenovaných věd ovládá určitý úsek činnosti interpretační a jen použitím zásad jich všech lze dospěti k poznání obsahu právního pramene. Jde zde tedy o jedinou, nikoli o více „metod“ interpretačních. Název „metoda logická“ nepokládám ani s hlediska terminologického za šťastně volený, jelikož nejsou to principy logiky, které rozhodují o tom, že obsah slov jest určití ze souvislosti. Logika stanoví jen formální principy, kterých jest užítí při poznávání vůbec. Ji řídí se jen formální správnost poznatku. Stejně oprávněně jako zde mluvíme o metodě gramaticko-logické, resp. filologicko-logické, mohli bychom na př. při řešení problémů matematických mluvití o metodě matematicko-logické, ježto principii logických musí užítí každá věda, pokud pracuje úsudky¹⁴⁾. Bylo by tedy nejlépe metodu interpretační nazvatí jen gramaticko-filologickou. Neboť i když význam slov z jejich souvislosti určujeme pomocí logických soudů, jest to filologie, která tento postup odůvodňuje. Domnívám se, že názor, že existuje jakási samostatná interpretační metoda logická, přispěl k trapným rozpakům právní vědy v otázce o připustnosti analogie a argumenta a contrario, neboť sváděl k domněnce, že na obsah právního pravidla jest možno užítí jakýchkoliv myšlenkových konstrukcí, jen když je in abstracto logika připouští.

5. Pod názvem metody gramaticko-logické kryje se, jak řečeno, metoda filologická. Filologie jako věda empirická musí se omeziti na určení obsahu daného slovního materiálu. Úsudku per analogiam a per exclusionem (a contrario) mohla by tedy interpretace použítí jen tehdy, když byl logickou formou, které užívá filologie k zjištění obsahu slov právního pramene. Při úsudku per analogiam tomu tak není vůbec. Co myslí tradiční teorie interpretací per analogiam? Logika učí, že úsudek ana-

¹³⁾ Gén y, Méthodes d'interpretation et sources en droit privé, str. 284.

¹⁴⁾ Viz Husserl, l. c. str. 18.

logický povstává, když z dokázané shody více předmětů nebo dějů v jejich určitých vlastnostech nebo podmínkách vyvozuje se jejich shoda v jiných jejich vlastnostech nebo podmínkách¹⁵⁾. Tradiční nauka interpretační tvoří analogický úsudek v oboru práva zcela obdobně: je-li aplikovaný „právní případ“ podobný, jako „právní případ“ v zákoně rozhodnutý, sluší užítí analogie. Podobnost má tu býti v elementech podstatných. Nauka sama přiznává, že zde je hlavní sídlo nejistoty právní. Právním případem můžeme rozuměti výsek vnějšího světa, o němž aplikující subjekt rozhoduje, zda obsahuje skutečnosti, potřebné pro skutkovou podstatu určité povinnosti. Skutečnosti zmíněného výseku mohou býti právně relevantní, nebo irrelevantní, nelze však v hodnotící normě naléztí kriterium, podle něhož by byly právně relevantní skutečnosti podstatné a nepodstatné. Proto se hledá toto kriterium v ratio legis a iuris (legislativní účel). Jestliže má aplikovaný případ vlastnosti s hlediska legislativního účele podstatné tytéž (nebo podobné), soudí se, že má nastati povinnost v zákoně stanovená. Nejde tu tedy o zjištění obsahu právního pramene, nýbrž o tvorbu nové normy, v daném prameni neobsažené; nejde tudíž o interpretaci vůbec¹⁶⁾. Jelikož jest nám poznání práva vázáno na určitý právní pramen, nemůžeme při něm úsudek analogický připustiti. Pramen obsahuje normu „Je-li A, má býti B“, analogie praví „Je-li C (podobné jako A), má býti B“. Interpretace per analogiam byla staršími směry nauky interpretační tu a tam prohlašována za tvorbu nové normy¹⁷⁾, byla však přes to pokládána za přípustnou „pomůcku“ interpretační, poněvadž se připouštělo doplňování poznatků, získaných z právního pramene, vědeckou úvahou (recherche scientifique).

Částečně jinak je tomu s úsudkem a contrario. Názor tradiční nauky, že argumenta a contrario jest užítí tam, kde podstatné elementy případu v zákoně rozhodnutého se neshodují s podstatnými elementy případu uvažovaného, musíme sice odmítnouti z týchž důvodů jako u analogie. Tudíž nemůžeme připustiti úsudek, že by v případě uvažovaném (poněvadž se podstatně liší od případu v zákoně uvedeného) měly platiti jiné nebo dokonce „opačné“ povinnosti, než jsou stanoveny v zákoně. Avšak správný jest úsudek, že v tomto případě zákonem stanovené povinnosti nenastávají¹⁸⁾. Tento úsudek se v některých případech také nazývá úsudkem a contrario. V tomto smyslu pak lze použití úsudku a contrario jako interpretační pomůcky.

6. Mohlo by se ještě namítnouti, že filologická metoda interpretace, již jest právní řád obsahem textu, v němž může viděti

¹⁵⁾ W u n d t, Logik, I, str. 309.

¹⁶⁾ Obdobně E n g l i š, Teleologie, str. 44.

¹⁷⁾ G é n y, l. c. str. 305.

¹⁸⁾ Opačně S c h r e i e r, Die Interpretation der Gesetze u. Rechtsgeschäfte, str. 48.

jen rozdíly obsahové, nikoliv však rozdíly v „kvalitě“ norem, nemůže správně určití pojem, jež třeba vyvodití současně ze dvou různých úseků právního řádu (na př. práva občanského a správního), čili, že nemůže pochopití poměr takových úseků navzájem. Tato námitka vzniká ovšem jen pro toho, kdo uznává možnost rozdělení právního řádu dle vnitřních znaků normy, řekněme brachylogicky dle kvality norem. Držíme-li se však nauky, jež učí, že třídění norem děje se jen dle dělitek vnějších¹⁹⁾, není zde obtíží. Normy netvoří uvnitř právního řádu noeticky uzavřených celků, není tudíž závady sestavití pojem ze znaků obsažených v různých „úsecích“ právního řádu, nebo složití celou skutkovou podstatu ze skutečností, roztroušených v několika „úsecích“. T. zv. subsidiárnost práva občanského jest samozřejmostí. Mluví-li na př. daňové zákony o zániku plné moci, ale neurčují podmínky zániku, jest je zřejmé převzítí z práva občanského. Rozhodujícím hlediskem jest zde jediné souvislost obsahová. Tato jest ovšem viditelná i okem filologa.

7. Merkl nazývá interpretaci sekundárním problémem právní filosofie, jelikož rozřešení otázky, co jest pramen práva, jest noetickým předpokladem problému interpretace. Co překvapuje u Merkla, tvůrce nauky o stupňovitosti právního řádu, jest, že nepoukázal zároveň na další předpoklad interpretace, plynoucí právě z této stupňovitosti. Právní pramen (zákon, nařízení atd.) ve svém celku jako vnější jednotka nekryje se s pojmem „pramene práva“, nýbrž zahrnuje v sobě, jak známo, i obsah právně irrelevantní. Interpretujeme-li z pramene jen obsah, jenž má platití jako právo, nestačí se řídití vnější formou slovního obsahu (gramatickou formou normy), nýbrž jest nutno dbátí, aby zjišťovaný obsah neodporoval jednotnosti právního řádu (ve směru vertikálním i horizontálním). Jest tedy třeba poznávaný obsah určitým způsobem hodnotití²⁰⁾. Toto hodnocení nemůžeme považovatí za úkon interpretace, jelikož tuto jsme definovali jako poznávání, musíme je však, přistupujice k interpretaci, předpokládatí. Jelikož výsledkem tohoto hodnocení jest určení platnosti normy v daném normovém souboru, můžeme říci, že řešení otázky platnosti normy jest předpokladem problému interpretace normy. Tento předpoklad liší se od předpokladu dříve uvedeného (určení právního pramene) svým umístěním v logické analýse procesu poznání. Určení, co jest pramen práva, jest logickým prius poznání jeho obsahu; stanovení (hodnocení), zda tento obsah neodporuje jinému obsahu právního řádu, jest logickým posterius. Sedláček překládá dokonce

¹⁹⁾ Weyr, Základy, str. 218 sl.

²⁰⁾ Viz Chytil, Soubornost p. řádu, zvl. otisk z Právního obzoru (roč. XV., č. 14), str. 7.

těžisko problému interpretace do této hodnotící činnosti²¹). Interpretace se dle něho nezabývá právními prameny, nýbrž právními normami. Proveďte rekonstrukci právní normy, t. j. v pramenech obsahově roztržštěné části normy seřadí v schema „Je-li A, má být B“, určí význam slov v době nynější a přihlídně k obsahové souvislosti a hierarchické závislosti norem. Z tohoto významového úkolů interpretace vidíme, že Sedláček, ač dobře rozpoznal noetické předpoklady interpretace, zůstává ohledně metody samé u tradičních názorů. Rekonstrukce normy není nic jiného, nežli tradiční interpretace „logická“, a platí tudíž o ní, co bylo řečeno výše: jest činností filologickou, neboť jen tato může určití význam slov, t. j. jejich smysl, který jest myšlen (jak určuje logika) ve formě hypotetického úsudku. Bylo by omylem domnívatí se, že funkce filologie jest omezena na určený smysl jednotlivých slov samostatně. Naopak může určití jejich smysl pouze ze souvislosti, musí tedy provéstí „rekonstrukci“ obsahově roztržštěných částí textu. Rovněž tak určený smysl slov právního pramene v době nynější náleží filologii. To Sedláček uznává²²), ale přes to tento výklad filologický pokládá za část interpretace, ač se tato dle něho nezabývá právními prameny, a rozlišuje je od hermeneutiky, která právě zjišťuje smysl slov právního pramene, protože prý tato musí přestatí na zjištění smyslu slov v době vydání zákona. Důvod této argumentace sice Sedláček neuvádí, jest však zřejmo, že jeho rozdělení se shoduje s tradiční naukou interpretační, která výklad slov dle nynějšího smyslu zařazuje mezi juristické metody interpretace (kdežto výklad smyslu v době vydání normy ponechává filologii, resp. gramatice), domnívajíce se, že plyne z juristického principu, že zákon jest pravidlo pro dobu přítomnou²³). (Tento princip ovšem není principem právní noetiky, neboť kategorie povinnosti není omezena časem a noeticky jest lhostejno, zda užijeme výkladu slov dle jejich významu v době vzniku zákona, nebo v době interpretace.) Zbývá tudíž Sedláčkovi v problému interpretačním mimo uvedenou činnost filologickou jen ještě určený obsahové souvislosti a hierarchické závislosti interpretované normy vzhledem k ostatním normám právního řádu. Nazveme-li však tuto činnost interpretací, není již interpretace poznáváním, nýbrž hodnocením, jak bylo shora podotknuto.

8. Proti Merklovu názoru, že rozřešení otázky po prameni práva jest předpokladem interpretace a že tedy právo a výklad jsou v poměru objektu a metody, namítá Schreier²⁴), že tento vztah platí jen v prvním stupni norem (a u normy základní), kdež-

²¹) Sedláček, Občanské právo, Obecné nauky, str. 111 sl., a cit. práce v Englišově sborníku.

²²) l. c. str. 88.

²³) Tilsch, Občanské právo rak. Část všeob., str. 59.

²⁴) l. c. str. 6.

to u ostatních stupňů jest vztah korelatní: vždy výklad podmiňuje platnost a platnost zase výklad. Norma vyššího stupně jest vykládána a podmiňuje platnost jí normované skutkové podstaty (která jest normou nižšího stupně), již se opět chápe interpretace a tak stále až do posledního normového stupně. Názor Schreierův jeví příbuznost s názory zde shora uvedenými potud, že ukazuje, že problém interpretace nelze řešiti bez přihlídnutí k stupňovitosti právního řádu. Ve své konstrukci však nevyhnul se Schreier určitým nejasnostem. Svou thesí o korelativním vztahu platnosti a výkladu chce říci: O interpretaci normy (sc. platné) mohu mluvit jen tehdy, vím-li, že interpretovaný obsah nepřesahuje meze delegace dané vyšší normou, jinak nebude výsledek interpretace platnou normou (tedy platnost podmiňuje výklad); na druhé straně však mohu zjistiti, jaké delegační meze stanovila v y š š í norma pro platnost n i ž š í normy, jen výkladem této vyšší normy (tedy výklad podmiňuje platnost). Z tohoto však nelze dedukovati, že výklad (t. j. výklad normy o b e c n ě) podmiňuje platnost (t. j. platnost normy o b e c n ě), nýbrž toliko, že výklad v y š š í normy podmiňuje platnost n i ž š í normy. Obecně platí jen, že platnost podmiňuje výklad, čili podle naší formulace, že řešení otázky platnosti jest předpokladem pro řešení problému výkladu. Pokud pak Schreier užívá své these jako námitky proti Merklově formulaci problému, mají se úplně cíle. Merkl totiž, položiv před problém interpretace otázku, „co jest právo“, nemínil tím, „co platí jako právo“, nýbrž „jak jest právo ve vnějším světě zachyceno“. Nešlo mu tedy o otázku platnosti, nýbrž o otázku pramenů práva.

9. Závěrem shrnuji: viděli jsme, že problém metod interpretace spočívá na problému, co jest a co může býti pramenem práva. Jelikož subjekt normotvorný jest odlišný od subjektu poznávajícího normu (tato platí pro něho ne proto, že jest jím chtěna, nýbrž že jest poznána), musí býti obsah problému zachycen ve vnějším světě, aby mohl býti smysly poznán. Proto nazvali jsme interpretaci poznáváním normativního obsahu právního p r a m e n e, při čemž pramen značí nám skutečnost prostředkující poznání obsahu normy. Norma právní jest ta, jež pochází od státu, charakterisuje ji tedy její původ, vznik, způsob tvorby. Vznik lze pozorovati jen ve světě existentním, soudí se tedy na vznik normy ze vzniku pramene. Vznik jest charakteristický i pro pramen: jen ten pramen poznání, dle jehož vzniku můžeme souditi, že jeho obsah pochází od státu, jest pramenem práva. Z jiné skutečnosti, prostředkující derivativní poznání, nelze obsah práva doplňovati. Jest jej tedy čerpati z pramene úsudky analytickými. Je-li obsah pramene dán slovy, můžeme jej poznati jen metodou vědy, která poznává smysl slov, to jest metodou (gramaticko-)filologickou.